

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: Αστικό δίκαιο

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: Αστικό δίκαιο και Σύγχρονες Οικονομικές Συναλλαγές

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2024-2025

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Θωμά – Χρήστου Ευσταθίου του Ανδρέα

A.M.: 7340112403008

**«Η νομολογία μετά τον Ν. 4800/2021 αναφορικά
με την συνεπιμέλεια των ανήλικων τέκνων»**

Επιβλέποντες:

- α) Καθηγητής Γεώργιος Λέκκας
- β) Καθηγήτρια Ιωάννα Κονδύλη
- γ) Δικ. Λειτουργός - Μεταδιδ. ερευνητής Ανδρέας Κουκούλης

Αθήνα, 27 Σεπτεμβρίου 2025

Copyright © [Θωμάς – Χρήστος Ευσταθίου, Σεπτέμβριος 2025]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμησή μου στους επιβλέποντες καθηγητές μου για την ανάθεση του θέματος, τη δυνατότητα που μου παρείχαν να το επεξεργαστώ στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, καθώς και την καθοδήγησή τους κατά την εκπόνησή της.

Η εργασία αυτή στηρίζεται πρωτίστως στη δική μου ερευνητική προσπάθεια. Η μεθοδολογική της προσέγγιση περιέλαβε τη συστηματική μελέτη της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου, καθώς και την επεξεργασία εκτεταμένου νομολογιακού υλικού από το αρχείο αποφάσεων του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη συλλογή και σύγκριση εμπειρικών δεδομένων πριν και μετά την εφαρμογή του ν. 4800/2021, ώστε να καταστεί δυνατή μια τεκμηριωμένη αξιολόγηση των επιπτώσεών του στην πράξη.

Ευχαριστίες οφείλω επίσης στο προσωπικό της γραμματείας και του αρχείου του Πρωτοδικείου Αθηνών για την πολύτιμη συνδρομή τους στη διαδικασία πρόσβασης και συλλογής των απαιτούμενων στοιχείων.

Η εκπόνηση της εργασίας αποτέλεσε μια δημιουργική και απαιτητική ερευνητική διαδικασία, μέσω της οποίας μου δόθηκε η ευκαιρία να εμβαθύνω σε κρίσιμα ζητήματα του οικογενειακού δικαίου και να αναπτύξω δεξιότητες ανάλυσης και κριτικής αποτίμησης.

Ιδιαίτερη μνεία οφείλω στην οικογένειά μου, για τη διαρκή στήριξη, κατανόηση και την αμέριστη συμπαράσταση που επέδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τη νομολογία που διαμορφώθηκε μετά την ψήφιση του ν. 4800/2021 αναφορικά με τη συνεπιμέλεια των ανήλικων τέκνων. Στόχος της είναι η αποτύπωση των τάσεων και των μεταβολών που εισήχθησαν στην ελληνική δικαστηριακή πρακτική, με έμφαση στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, το οποίο επιλέχθηκε ως ερευνητικό πεδίο λόγω του μεγάλου όγκου οικογενειακών διαφορών που χειρίζεται.

Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίστηκε σε πρωτογενές υλικό, ήτοι στη συστηματική μελέτη 431 αποφάσεων που εκδόθηκαν κατά τα έτη 2019, 2020, 2022 και 2023. Επελέγη η δειγματοληψία, με τουλάχιστον εκατό αποφάσεις ανά έτος, ώστε να καταστεί δυνατή η συγκριτική ανάλυση τόσο πριν όσο και μετά την εφαρμογή του νέου νομοθετικού πλαισίου. Η επεξεργασία των δεδομένων επικεντρώθηκε στο αποτέλεσμα των αποφάσεων ως προς την ανάθεση της επιμέλειας, με ιδιαίτερη διάκριση μεταξύ αποκλειστικής επιμέλειας και διαφορετικών μορφών συνεπιμέλειας.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι μέχρι το 2020 η αποκλειστική επιμέλεια αποτελούσε τον κυρίαρχο ρύθμιση ως προς την ανάθεση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, η οποία κατά κανόνα ανατίθετο στη μητέρα. Μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4800/2021, παρατηρούνται πρώτες ενδείξεις ενίσχυσης της συνεπιμέλειας, ιδίως υπό τη μορφή λειτουργικής κατανομής αρμοδιοτήτων, χωρίς ωστόσο να έχει επέλθει πλήρης μεταστροφή της νομολογιακής πρακτικής. Η σταδιακή εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου συνοδεύεται από αντιφάσεις και αμφισημίες, γεγονός που αναδεικνύει την πραγματική εμβέλεια της μεταρρύθμισης.

Συμπερασματικά, ο ν. 4800/2021 σηματοδοτεί μια σημαντική θεσμική τομή, η οποία όμως σε μεγάλο βαθμό δεν έχει ακόμη αποκρυσταλλωθεί στη δικαστηριακή πρακτική. Η εργασία καταλήγει σε προτάσεις για την περαιτέρω ενίσχυση της συνεπιμέλειας ως του βασικού τρόπου ρύθμισης την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων μεταξύ των γονέων, με γνώμονα πρωτίστως την προστασία του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Περαιτέρω, ανοίγει τον δρόμο για μελλοντική έρευνα γύρω από τις κοινωνικές και νομικές προεκτάσεις της μεταρρύθμισης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίστα διαγραμμάτων.....	5
Βιβλιογραφία.....	6
Συντομογραφίες.....	7
I.Εισαγωγή.....	8-9
II. Νομοθετικό Πλαίσιο.....	10
II.1. Έννοια και περιεχόμενο της γονικής μέριμνας (άρθρο 1510 ΑΚ).....	10-11
II.2. Περιεχόμενο της επιμέλειας (άρθρο 1518 ΑΚ).....	11
II.3. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας μετά από διάσταση ή διαζύγιο (άρθρο 1513 ΑΚ).....	11-12
II.4. Συνήθειες και επείγουσες πράξεις (άρθρο 1516 ΑΚ).....	12
II.5. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και παρεκκλίσεις απ' αυτή (άρθρο 1514 ΑΚ).....	12-13
II.6. Εξουσίες του Δικαστηρίου (άρθρο 1514 παρ. 3 ΑΚ).....	13-14
II.7. Κριτήρια λήψης αποφάσεων από το Δικαστήριο.....	14-15
III. Μεθοδολογία.....	15-16
IV. Εμπειρική ανάλυση (αποτελέσματα).....	17
IV.1. Ευρήματα για το έτος 2019.....	17-18
IV.2. Ευρήματα για το έτος 2020.....	19-20
IV.3. Ευρήματα για το έτος 2022.....	21-23
IV.4. Ευρήματα για το έτος 2023.....	24-26
V. Συγκριτική ανάλυση της περιόδου 2019 – 2023.....	27-31
VI. Επίλογος.....	31-32

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

I. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2019.....	18
II. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2019.....	18
III. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2020.....	20
IV. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2020.....	20
V. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2022.....	22
VI. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2022.....	22
VII. Ορισμός κατοικίας ανηλίκων τέκνων για το έτος 2022.....	23
VIII. Ποσοστά ερημοδικίας για το έτος 2022.....	23
IX. Είδη ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2023.....	25
X. Αποκλειστική ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2023.....	25
XI. Ορισμός κατοικίας ανηλίκων τέκνων για το έτος 2023.....	26
XII. Ποσοστά ερημοδικίας για το έτος 2023.....	26
XIII. Αριθμός αποφάσεων για την ανάθεση επιμέλειας 2019 – 2023.....	28
XIV. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας για την περίοδο 2019 – 2023.....	29
XV. Αριθμός αποφάσεων ανά τύπο ανάθεσης επιμέλειας 2019 – 2023.....	29
XVI. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας κατά την περίοδο 2019 – 2023.....	30
XVII. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας κατά την περίοδο 2019 – 2023.....	30
XVIII. Τρόπος ανάθεσης αποκλειστικής επιμέλειας κατά την περίοδο 2019-2023.....	31

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Hakovirta, M. et al. Joint Physical Custody of Children in Europe: A Growing Phenomenon, 2023, Demographic Research.
- Langmeyer, A. N. et al. Post-Separation Physical Custody Arrangements in Germany, Social Sciences, 2022, MDPI.
- Γεωργιάδης Απ., Οικογενειακό Δίκαιο, 4η έκδ., 2025, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Γεωργιάδης Γ., «Η λειτουργική κατανομή επιμέρους τομέων της επιμέλειας ανηλίκου μεταξύ των γονέων», 2016, σε ΧρΙΔ ΙΣΤ/2016, σελ. 73 επ.
- Ζητήματα από την ανώμαλη λειτουργία της γονικής μέριμνας, σε ΕΝΟΒΕ 8: Θέματα γονικής μέριμνας, 1989.
- Κουμάντος Γ., «Το ανήλικο παιδί: Αντικείμενο ή υποκείμενο», άρθρο στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» της 22.7.1988, σελ. 9.
- Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Ε., Οικογενειακό Δίκαιο, 9η έκδ., 2024, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κούσουλας Χ., «Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων» σελ. 112 επ., 1987.
- Λαδογιάννης Γ., στη Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, 2^η έκδ. 2023, Π.Ν. Σάκκουλας, άρθρο 1510, αρ. 7.
- Λέκκας Γ., Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα- Μετά τον Ν. 4800/2021, 2021, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Μάνεσης Α., «Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο», 1989, σε ΕΝΟΒΕ 8: Θέματα γονικής μέριμνας 23, 24.
- Παντελίδου Κ., Το διαζύγιο και οι συνέπειές του, 3^η έκδ., 2022, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σταθόπουλος Μ., «Η νέα ρύθμιση της συνεπιμέλειας», 2021, Ελληνική Δικαιοσύνη, σελ. 967.
- Φουντεδάκη Α., «Πρώτες σκέψεις και παρατηρήσεις για το ν. 4800/2021», 2021, Ελληνική Δικαιοσύνη, σ.989.
- Φουντεδάκη Α., «Το νέο δίκαιο των σχέσεων γονέων και παιδιών», 2021, Ελληνική Δικαιοσύνη, σ.43 επ.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Αρμ	Αρμενόπουλος
αρ.	αριθμός
βλ.	βλέπε
εδ.	εδάφιο
εκδ	έκδοση
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΝΟΒΕ	Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδας
επ.	επόμενα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Εφ.	Εφετείο
λ.χ.	λόγου χάριν
ΜονΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
Ν. / ν.	Νόμος
ο.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ΣΕΑΚ	Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα
σελ./ σ.	σελίδα
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

I. Εισαγωγή

Η ρύθμιση της γονικής μέριμνας και ειδικότερα της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων μετά τη λύση ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης αποτελεί έναν από τους πιο νευραλγικούς τομείς του οικογενειακού δικαίου. Το ζήτημα άπτεται όχι μόνο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των γονέων, αλλά πρωτίστως του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, το οποίο αναγνωρίζεται ως θεμελιώδης αρχή τόσο από το εσωτερικό δίκαιο όσο και από διεθνή νομοθετικά κείμενα, όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Η νομολογιακή πρακτική στην Ελλάδα για πολλές δεκαετίες κινήθηκε στο πλαίσιο μιας παραδοσιακής αντίληψης περί γονεϊκών ρόλων, με αποτέλεσμα, μετά τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης των γονέων, η αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων – κατά κύριο λόγο στη μητέρα – να συνιστά τον κανόνα.

Η κυριαρχία της αποκλειστικής επιμέλειας από έναν γονέα, ως ρύθμιση της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων, αν και παρείχε σαφήνεια και πρακτική ευκολία ως προς την καθημερινή λήψη αποφάσεων, προκάλεσε έντονη επιστημονική και κοινωνική συζήτηση. Από τη μια πλευρά, προβάλλονταν επιχειρήματα υπέρ της σταθερότητας που εξασφαλίζει η αποκλειστική ανάθεση σε έναν γονέα· από την άλλη, γινόταν λόγος για αποκλεισμό του άλλου γονέα από την ανατροφή του τέκνου, γεγονός που αντιβαίνει στην ανάγκη διατήρησης ουσιαστικών δεσμών του παιδιού και με τους δύο γονείς. Ταυτόχρονα, οι κοινωνικές και πολιτισμικές μεταβολές των τελευταίων δεκαετιών, με την ενίσχυση της ισότητας των φύλων και τη μεταβολή των οικογενειακών δομών, ανέδειξαν την ανάγκη εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου.

Η διεθνής εμπειρία αναδεικνύει ενδιαφέρουσες τάσεις. Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, μελέτες έχουν καταδείξει σημαντική αύξηση της συνεπιμέλειας επί των ανήλικων τέκνων: το 2021 περίπου 20% των παιδιών σε διαζευγμένες οικογένειες ζούσαν υπό καθεστώς κοινής φυσικής επιμέλειας, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο σε σχέση με δύο δεκαετίες πριν¹. Ωστόσο, η εικόνα διαφοροποιείται σημαντικά ανά χώρα. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, η «shared physical custody» εξακολουθεί να αφορά μόλις το 4–8% των περιπτώσεων, με την αποκλειστική ανάθεση – κυρίως στη μητέρα – να παραμένει ο κανόνας². Η συγκριτική ανάλυση αποκαλύπτει αφενός τη γενικότερη ευρωπαϊκή τάση προς μεγαλύτερη συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή των παιδιών, αφετέρου την ανθεκτικότητα παραδοσιακών προτύπων σε ορισμένες έννομες τάξεις. Τα δεδομένα αυτά αποτελούν χρήσιμο σημείο αναφοράς για την κατανόηση των ελληνικών εξελίξεων.

¹ Hakovirta, M. et al. (2023) *Joint Physical Custody of Children in Europe: A Growing Phenomenon*, Demographic Research.

² Langmeyer, A. N. et al. (2022) *Post-Separation Physical Custody Arrangements in Germany*, Social Sciences, MDPI.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η ψήφιση του ν. 4800/2021, ο οποίος επιχείρησε να αναδιαμορφώσει τις βασικές παραμέτρους της γονικής μέριμνας και να ενισχύσει τον θεσμό της συνεπιμέλειας. Η μεταρρύθμιση αυτή, που αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένης δημόσιας διαβούλευσης και κοινωνικού διαλόγου³, στόχευσε αφενός στη θεσμική ενίσχυση της ισότιμης συμμετοχής και των δύο γονέων στην ανατροφή των τέκνων, αφετέρου στην προσέγγιση του ελληνικού δικαίου με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα. Εντούτοις, η πρακτική εφαρμογή του νόμου ανέδειξε αντιφάσεις και αμφισβητήσεις, καθώς δεν κατέστη πάντοτε σαφές αν και σε ποιο βαθμό η νομολογία έχει υιοθετήσει το νέο πνεύμα.

Η παρούσα έρευνα έρχεται να καλύψει αυτό το κενό, εστιάζοντας στην εμπειρική αποτύπωση της νομολογίας του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών για την περίοδο 2019 – 2023, δηλαδή δύο έτη πριν και δύο έτη μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4800/2021. Μέσω της συστηματικής μελέτης 431 αποφάσεων, επιχειρείται να διερευνηθούν: (α) οι τάσεις που επικράτησαν κατά την προ της μεταρρύθμισης περίοδο, (β) οι πρώτες ενδείξεις εφαρμογής του νέου θεσμικού πλαισίου, και (γ) ο βαθμός στον οποίο η συνεπιμέλεια έχει αρχίσει να αποκτά πρακτική υπόσταση. Η επιλογή της περιόδου αυτής καθιστά δυνατή τη συγκριτική ανάλυση της δικαστηριακής πρακτικής και την αξιολόγηση της επίδρασης της μεταρρύθμισης σε πραγματικό επίπεδο.

Η σημασία της έρευνας δεν είναι μόνο θεωρητική, αλλά και πρακτική. Αφενός, συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της εφαρμογής ενός κρίσιμου νομοθετήματος, λόγω των κοινωνικών προεκτάσεών του, αφετέρου προσφέρει εμπειρικά δεδομένα που μπορούν να αξιοποιηθούν στη διαμόρφωση πολιτικών στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου και στην περαιτέρω βελτίωση της δικαστικής πρακτικής. Παράλληλα, δίνει τη δυνατότητα για μια κριτική αποτίμηση του κατά πόσο η νομοθετική μεταρρύθμιση ανταποκρίνεται στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες και στις απαιτήσεις προστασίας του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Η εργασία οργανώνεται σε επιμέρους κεφάλαια. Αρχικά παρουσιάζεται το θεωρητικό και νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη γονική μέριμνα και την επιμέλεια, με ιδιαίτερη έμφαση στις ρυθμίσεις που εισήγαγε ο ν. 4800/2021. Στη συνέχεια αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας και παρουσιάζονται τα εμπειρικά δεδομένα συλλέχθηκαν. Ακολουθεί συγκριτική ανάλυση και ερμηνεία των ευρημάτων σε συνάρτηση με το νομοθετικό πλαίσιο και τα κοινωνικά συμφραζόμενα. Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για την ενίσχυση της εφαρμογής της συνεπιμέλειας, καθώς και οι κατευθύνσεις για περαιτέρω έρευνα.

³ Γ. Λέκκας, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά τον Ν. 4800/2021, 2021, σελ. VIII.

II. Νομοθετικό Πλαίσιο

Η γονική μέριμνα και η επιμέλεια των ανηλίκων τέκνων αποτελούν θεμελιώδεις έννοιες του ελληνικού οικογενειακού δικαίου και ρυθμίζονται στα άρθρα 1510 επ. Αστικού Κώδικα. Η ψήφιση του ν. 4800/2021 εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις, με στόχο να αναδιαμορφώσει τις βασικές αρχές της γονικής μέριμνας, δίνοντας έμφαση στη συνεπιμέλεια και στη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής και των δύο γονέων στην ανατροφή του παιδιού.

II.1. Έννοια και περιεχόμενο της γονικής μέριμνας (άρθρο 1510 ΑΚ)

Σύμφωνα με το άρθρο 1510 παρ. 1 ΑΚ, όπως τροποποιήθηκε, η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο αποτελεί καθήκον και δικαίωμα των γονέων, την οποία ασκούν από κοινού και εξίσου. Η γονική μέριμνα αποτελεί και δικαίωμα και καθήκον των γονέων, όπως, εξάλλου, επιμέρους καθήκοντα αποτελούν και τα επιμέρους δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν και που συνιστούν μέρη του περιεχομένου της (πρόκειται για τα επιμέρους δικαιώματα και καθήκοντα της επιμέλειας, της διοίκησης της περιουσίας και της εκπροσώπησης του παιδιού: ΑΚ 1510 § 1 εδ. 2). Πρόκειται για την κατεξοχήν ρύθμιση που εκφράζει την αρχή της ισότητας των φύλων σε σχέση με το παιδί, αλλά παράλληλα υλοποιεί και την παιδοκεντρική αντίληψη του σύγχρονου νομοθέτη, αφού προφανώς συμφέρει τον ανήλικο περισσότερο μια φροντίδα από δύο άτομα, που ελέγχουν το ένα το άλλο, παρά μια εξουσία ενός μόνο προσώπου, η οποία, όπως και κάθε «μονοκρατορία», μπορεί να ρέπει ευκολότερα προς τον αυταρχισμό⁴. Πρέπει να σημειωθεί ότι ειδικά η λέξη «εξίσου» αποτελεί προσθήκη με το άρθρο 7 § 1 του ν. 4800/2021, και ορθότερο και σκόπιμο είναι να ερμηνευτεί ως «ισότιμα» ή «ισάξια», με την έννοια ότι η κοινή άσκηση από τους δύο γονείς πρέπει να έχει για τον καθένα τους την ίδια αξία και ουσιαστική σημασία ως προς το παιδί τους, χωρίς να χρειάζεται να επιβεβαιώνεται μια πλήρης και ακριβής εξίσωση «εξωτερικών» στοιχείων, όπως λ.χ. ότι δαπανούν για το παιδί τους τον ίδιο ακριβώς χρόνο (κάτι που δεν είναι άλλωστε από τα πράγματα σχεδόν ποτέ δυνατό)⁵.

Η γονική μέριμνα είναι προσωποπαγής, υποχρεωτικό και αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα, γεγονός που σημαίνει ότι δεν μπορεί ο γονέας να παραιτηθεί από αυτό, αφού άλλωστε έχει τον χαρακτήρα λειτουργήματος. Ούτε βέβαια μπορεί ο γονέας να υποκατασταθεί μέσω τρίτου στην άσκησή του μέσω π.χ. μεταβίβασης ή εκχώρησης. Ωστόσο, η

⁴ Πρβλ. Κουμάντο, Το ανήλικο παιδί: Αντικείμενο ή υποκείμενο, στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» της 22.7.1988, σελ. 9. Βλ. επίσης Μάνεση, Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο, σε ΕΝΟΒΕ 8: Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 23, 24.

⁵ Βλ. και Σταθόπουλο, Η νέα ρύθμιση της συνεπιμέλειας, ΕλλΔνη 62 (2021) 967, Φουντεδάκη, Πρώτες σκέψεις και παρατηρήσεις για το ν. 4800/2021, ΕλλΔνη 62 (2021) 989, την ίδια, Το νέο δίκαιο των σχέσεων γονέων και παιδιών (2021) 43 επ., ΜονΠρΘες 16113/2021 ΝοΒ 70 (2022) 42, ΜονΠρΣάμου 160/2021 ΝοΒ 70 (2022) 48, ΜονΠρΘες 2792/2022 Αρμ 6 (2022) 770, ΜονΠρΑθ 478/2023 ΝοΒ 71 (2023) 340.

άσκησή της γονικής μέριμνας μπορεί να περιοριστεί ή ακόμη και να αφαιρεθεί από τον γονέα, εν όλω ή εν μέρει, με δικαστική απόφαση, όταν τούτο επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

II.2. Περιεχόμενο της επιμέλειας (άρθρο 1518 ΑΚ)

Η επιμέλεια του τέκνου, ως ειδικότερη, αλλά και αναμφίβολα η σπουδαιότερη έκφανση της γονικής μέριμνας, περιλαμβάνει ιδίως, κατά το άρθρο 1518 παρ. 1 ΑΚ, την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση, την εκπαίδευση, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου διαμονής του. Πρόκειται για έννοιες που ως ένα σημείο αλληλοκαλύπτονται· έτσι η εκπαίδευση (στα κάθε είδους σχολεία) είναι ένα μέρος της μόρφωσης (που περιλαμβάνει και την εξωσχολική παιδεία), όπως παραπέρα και η ίδια η μόρφωση εμπεριέχεται στην ευρύτερη έννοια της ανατροφής (που συντελεί και στην καλλιέργεια του ήθους και της κοινωνικής γενικά εμφάνισης του του παιδιού). Με άλλα λόγια, στην έννοια της επιμέλειας περιλαμβάνεται κάθε φροντίδα ή μέτρο σχετικό με την πνευματική, την ψυχική, αλλά και τη σωματική, ασφαλώς, ανάπτυξη του ανηλίκου· εδώ υπάγονται, επομένως, και η μέριμνα για την τροφή, την ένδυση, την υγεία του παιδιού, η ονοματοδοσία και η θρησκευτική του διαπαιδαγώγηση, η λήψη σωφρονιστικών μέτρων, ο προσδιορισμός του τόπου της διαμονής του⁶.

II.3. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας μετά από διάσταση ή διαζύγιο (άρθρο 1513 ΑΚ)

Κατά το άρθρο 1513 ΑΚ, σε περίπτωση διακοπής της έγγαμης συμβίωσης ή λύσης του γάμου με διαζύγιο, η γονική μέριμνα εξακολουθεί να ασκείται από κοινού και εξίσου από τους γονείς. Προϋπόθεση ειδικότερα εφαρμογής της νέας ΑΚ 1513 είναι το να καλύπτεται το παιδί με τεκμήριο καταγωγής από γάμο (ΑΚ 1465).

Επίσης, η ΑΚ 1513 εφαρμόζεται στις περιπτώσεις επιγενόμενου γάμου των γονέων του παιδιού, του οποίου η πατρότητα είτε είχε αναγνωριστεί πριν από τον γάμο είτε αναγνωρίζεται μετά από τον γάμο των γονέων. Στις περιπτώσεις επιγενόμενου γάμου των γονέων το παιδί έχει ως προς όλα θέση παιδιού γεννημένου σε γάμο (ΑΚ 1473), εφαρμόζονται λοιπόν και ως προς αυτό οι διατάξεις, μεταξύ άλλων, που αφορούν στην άσκηση της επιμέλειας των παιδιών που είναι γεννημένα σε γάμο, και μάλιστα αναδρομικά από τον χρόνο γέννησης του παιδιού⁷. Η ΑΚ 1513 εφαρμόζεται και στην άσκηση της επιμέλειας μετά τη λύση ή την ακύρωση του συμφώνου συμβίωσης των γονέων του⁸.

⁶ Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, 9η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα, 2024, σ. 733.

⁷ Εισηγητική Έκθεση του Υπουργού Δικαιοσύνης και της Ειδικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής (ν. 1329/1983), αρ. 76.

⁸ Γ. Λέκκας, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά τον Ν. 4800/2021, 2021, § 6, σ. 161, αρ. 339.

Η διάταξη αυτή αποτυπώνει την πρόθεση του νομοθέτη να ενισχύσει τη συνεπιμέλεια ως ρύθμιση της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων και να την αναδείξει σε κανόνα, σε αντιδιαστολή με το προηγούμενο καθεστώς, όπου η αποκλειστική ανάθεση αποτελούσε τη συνήθη πρακτική.

II.4. Συνήθεις και επείγουσες πράξεις (άρθρο 1516 ΑΚ)

Η από κοινού άσκηση της μέριμνας γνωρίζει εξαιρέσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 1516 ΑΚ, οι συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου, η τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή οι πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα ασκούνται από τον γονέα με τον οποίο διαμένει το τέκνο. Ο γονέας αυτός οφείλει να ενημερώνει άτυπα τον άλλο γονέα, ώστε να διασφαλίζεται η συνεργασία και η συνυπευθυνότητα.

II.5. Από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και παρεκκλίσεις απ' αυτή (άρθρο 1514 ΑΚ)

Ο κανόνας της από κοινού και εξίσου άσκησης της γονικής μέριμνας στην περίπτωση της ομαλής συμβίωσης των γονέων είναι *ius cogens* (αναγκαστικό δίκαιο). Η διαπίστωση τούτη, σε συνδυασμό και με τον λειτουργικό χαρακτήρα της γονικής μέριμνας εξαιτίας του οποίου δεν επιτρέπεται παραίτηση από αυτήν, σημαίνει ότι οι γονείς δεν μπορούν κατά τον χρόνο που συμβιώνουν ομαλά να αποφασίσουν ότι τη γονική μέριμνα θα ασκεί ο ένας μόνο από αυτούς ούτε μπορούν να συμφωνήσουν σε ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας παρόμοια με αυτή που μπορεί γενικότερα να γίνεται στην περίπτωση του χωρισμού των γονέων σύμφωνα με το άρθρο 1514 ΑΚ. Βέβαια τέτοιες συμφωνίες μπορούν στην πράξη να γίνονται από τους γονείς και για ένα ορισμένο χρόνο να λειτουργούν, δεν θα είναι όμως έγκυρες και δεν θα τους δεσμεύουν, έτσι ώστε ο κάθε γονέας θα είναι δυνατό να αποστεί οποτεδήποτε από τις συμφωνίες αυτές χωρίς καμιά σε βάρος του συνέπεια. Αντίθετα η επιχείρηση συγκεκριμένων πράξεων έγκυρα μπορεί να ανατίθεται με συμφωνία των γονέων σε έναν από αυτούς⁹, πολύ περισσότερο στον βαθμό που συγκεκριμένες πράξεις άσκησης της γονικής μέριμνας μπορούν να ανατίθενται και σε τρίτους.¹⁰

Κατά το άρθρο 1514 παρ. 2 ΑΚ, κατ' εξαίρεση, αν η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας αποδεικνύεται αντίθετη προς το συμφέρον του τέκνου ή όταν υπάρχει αδυναμία των γονέων να συμφωνήσουν κατά την από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας και κυρίως όταν ο ένας αδιαφορεί ή δεν συμπράττει ή δεν τηρεί τη συμφωνία τους για την άσκηση ή τον τρόπο άσκησής της ή η συμφωνία που έγινε είναι αντίθετη στο συμφέρον του παιδιού, το Δικαστήριο μπορεί να προβεί σε διαφορετική ρύθμιση. Η εξαίρεση αυτή λειτουργεί ως δικλίδα ασφαλείας για την προστασία του παιδιού.

⁹ Κούσουλας, Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων (1987) 112 επ. (όπου βλ. επίσης και για το θέμα του τύπου και της νομικής φύσης αυτής της συμφωνίας), Λαδογιάννης, στη Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1510, αρ. 7.

¹⁰ Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, 9η έκδ., 2024, σ. 733, αρ. 1218.

Οι λόγοι αυτοί δεν περιορίζονται σε παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά κάποιου εκ των γονέων (λ.χ. κακοποιητική συμπεριφορά, παραμέληση), αλλά περιλαμβάνουν και απλές διαφωνίες και πραγματικές καταστάσεις που καθιστούν δυσχερή τη συνεπιμέλεια (διαφορετικές απόψεις για τη διαπαιδαγώγηση, μεγάλη απόσταση τόπων κατοικίας, έντονη επαγγελματική απασχόληση).

Στις περιπτώσεις αυτές, προβλέπεται καταρχάς η προσφυγή στη διαμεσολάβηση (άρθρα 11–14 ν. 4800/2021), εκτός αν υπάρχει ενδοοικογενειακή βία, και μόνο σε περίπτωση αποτυχίας αποφασίζει το Δικαστήριο.

II.6. Εξουσίες του Δικαστηρίου (άρθρο 1514 παρ. 3 ΑΚ)

Στη δικαστική ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας αναφέρεται με λεπτομέρειες το άρθρο 1514 § 3, σύμφωνα με το οποίο το δικαστήριο έχει τις εξής δυνατότητες: α) να καταναίμει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων, β) να εξειδικεύσει τον τρόπο της άσκησής της στα κατ' ιδίαν θέματα, γ) να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας στον ένα γονέα και δ) να την αναθέσει σε τρίτον.

Ως προς την πρώτη ρυθμιστική δυνατότητα του δικαστηρίου, δηλαδή την κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων, η κατανομή μπορεί να είναι είτε λειτουργική είτε χρονική. Η λειτουργική κατανομή προϋποθέτει διάσπαση του περιεχομένου της γονικής μέριμνας και σημαίνει την ανάθεση ορισμένων (γενικότερων ή ειδικότερων) μερών αυτού του περιεχομένου στον ένα γονέα και άλλων μερών στον άλλον¹¹. Η χρονική κατανομή, αντίθετα, προϋποθέτει διατήρηση συμπαγούς του περιεχομένου της γονικής μέριμνας, η άσκηση της οποίας ανατίθεται εναλλάξ πρώτα στον ένα γονέα και έπειτα στον άλλον, έτσι ώστε ο κάθε γονέας να ασκεί τη γονική μέριμνα στο σύνολό της κατά χρονικά διαστήματα που επανέρχονται περιοδικά. Η ρύθμιση αυτή, αν και επιτρέπει την ουσιαστική συμμετοχή και των δύο γονέων, απαιτεί υψηλό επίπεδο συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ τους, καθώς συνεπάγεται την από κοινού λήψη αποφάσεων και την καθημερινή συνεννόηση για ζητήματα διαπαιδαγώγησης. Η δεύτερη δυνατότητα του δικαστηρίου, δηλαδή η εξειδίκευση του τρόπου της άσκησης της γονικής μέριμνας στα κατ' ιδίαν θέματα, είναι μια ελάχιστο δυνατή δυνατότητα για την περίπτωση που το δικαστήριο θα θεωρήσει ότι δεν χρειάζεται ρύθμιση ως προς το πρόσωπο που ασκεί τη γονική μέριμνα, αλλά αρκεί μια ρύθμιση των συγκεκριμένων και ειδικά προσδιορισμένων θεμάτων της άσκησης της γονικής μέριμνας που δημιουργούν τις τριβές. Μια τέτοια ρύθμιση μπορεί να γίνεται λ.χ. στην απόφαση για την εναλλασσόμενη κατοικία του παιδιού (εκ περιτροπής στην κατοικία καθενός από τους γονείς του), εφόσον προάγεται έτσι το συμφέρον του παιδιού και ανεξάρτητα από το ποιος ασκεί τη γονική μέριμνα (οπότε και είναι προφανές ότι η

¹¹ Βλ. ΑΠ 1079/1986 ΕλλΔνη 28 (1987) 842, ΑΠ 634/1996 ΕλλΔνη 37 (1996) 1550, ΜονΕφΑθ 4948/2015 ΧρΙΔ ΙΣΤ/2016.29, ΜονΠρΘεσ 4953/2016, ό.π., ΜονΠρΑθ 5524/2017 ΕφΑΔΠολΔ 10 (2017) 790, ΜονΠρΠατρ 357/2018 ΝΟΜΟΣ. Βλ. επίσης Γ. Γεωργιάδη, Η λειτουργική κατανομή επιμέρους τομέων της επιμέλειας ανηλίκου μεταξύ των γονέων, ΧρΙΔ ΙΣΤ/2016.73 επ.

έννοια της εναλλασσόμενης κατοικίας διαφέρει από την έννοια της χρονικής κατανομής της άσκησης της γονικής μέριμνας¹².

Η τρίτη δυνατότητα του δικαστηρίου είναι η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας στον ένα μόνο γονέα. Για την περίπτωση αυτή ορθά ανέκαθεν υποστηρίζεται ότι η αφαίρεση της άσκησης από τον άλλον δεν σημαίνει απαξίωση ή αποδοκιμασία του άλλου, αλλά πρόκειται απλώς για προτίμηση του γονέα, στον οποίο γίνεται η ανάθεση, για λόγους που αφορούν το συμφέρον του παιδιού, δηλαδή ενόψει των κριτηρίων που φαίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση βαρύνοντα για να αποφασιστεί αν θα επιλεγεί ο ένας γονέας ή ο άλλος, και στο μέτρο που το συμφέρον αυτό δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με την κατανομή της άσκησης μεταξύ των γονέων¹³.

Ως προς την τέταρτη, τέλος, δυνατότητα, δηλαδή την ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον, ορθότερο είναι να δεχτούμε ερμηνευτικά ότι το δικαστήριο πρέπει να επιλέγει έναν τρίτο μόνο όταν κρίνει ακατάλληλους και τους δύο γονείς¹⁴. Εφόσον μάλιστα ο τρίτος δεν μπορεί κατά κανόνα να εμπνέει την ίδια εμπιστοσύνη που εμπνέουν οι γονείς, ο τρίτος δεν ασκεί τη γονική μέριμνα όπως οι γονείς, αλλά είναι επίτροπος – σύμφωνα και με τη διάταξη του άρθρου 1589 ΑΚ που αναφέρεται ρητά στον συγκεκριμένο τρίτο ως επίτροπο του παιδιού¹⁵ – και δεσμεύεται, άρα, στη δράση του, δηλαδή κατά τη διοίκηση της περιουσίας του ανηλίκου, από τους ορισμούς των διατάξεων για τη λειτουργία της επιτροπείας.

II.7. Κριτήρια λήψης αποφάσεων από το Δικαστήριο

Η απόφαση του Δικαστηρίου διέπεται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του τέκνου. Η αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού, διατυπώνεται κυρίως στη διάταξη του άρθρου 1511 ΑΚ, η ρύθμιση της οποίας αποτελεί την κατεξοχήν έκφραση της παιδοκεντρικής αντίληψης του σύγχρονου νομοθέτη. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1511 ΑΚ τόσο οι αποφάσεις των γονέων (κοινές ή μονομερείς) που είναι σχετικές με την άσκηση της γονικής μέριμνας, όσο και οι δικαστικές αποφάσεις που

¹² Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, 9η έκδ., 2024, σ. 763, αρ. 1262.

¹³ Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, 9η έκδ., 2024, σ. 763, αρ. 1263.

¹⁴ Κοτζάμπαση, Η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον, σε ΕΝΟΒΕ 8: Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 109, Παντελίδου, Το διαζύγιο 322, Λαδογιάννη, αρ. 11, ΜονΠρΑθ 402/2018 ΝΟΜΟΣ. Βλ. όμως και την άποψη του Δασκαρόλη (Π 409) ότι το δικαστήριο οφείλει να επιλέγει έναν τρίτο και όταν αυτός είναι καταλληλότερος από τους γονείς. – Σε κάθε περίπτωση που ο ένας γονέας στερείται την άσκηση της γονικής μέριμνας, ο γονέας αυτός έχει το δικαίωμα να ζητά από τον άλλον πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του παιδιού σύμφωνα με το άρθρο 1519 § 3 ΑΚ. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να ασκείται προς το συμφέρον του παιδιού και δεν πρέπει να μετατρέπεται σε δικαίωμα παρεμβάσεων καθημερινότητά του ή στη ζωή του γονέα που ασκεί την επιμέλεια (Λέκκας, Η επιμέλεια 234).

¹⁵ Βλ. άλλωστε, και για το προηγούμενο δίκαιο Κουμάντο 189, Δεληγιάννη/Κούσουλα 297, Κούσουλα 170, Δεληγιάννη, Ζητήματα από την ανώμαλη λειτουργία της γονικής μέριμνας, σε ΕΝΟΒΕ 8: Θέματα γονικής μέριμνας (1989) 57, Κοτζάμπαση 113.

ρυθμίζουν είτε την ανάθεση είτε τον τρόπο της άσκησης της γονικής μέριμνας, πρέπει να αποβλέπουν στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού¹⁶.

Ως συμφέρον του παιδιού εννοείται το σωματικό, το υλικό, το πνευματικό, το ψυχικό, το ηθικό, και γενικότερα το κάθε είδους συμφέρον¹⁷. Πρόκειται, όπως είναι φανερό, για αόριστη νομική έννοια, με αξιολογικό περιεχόμενο, που εξειδικεύεται από τον δικαστή· άρα η κρίση του τελευταίου, ως προς το αν ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων (η ύπαρξη των οποίων κρίνεται ανέλεγκτα από το δικαστήριο της ουσίας) εξυπηρετείται in abstracto το συμφέρον του παιδιού, υπόκειται στον έλεγχο του Άρειου Πάγου.¹⁸

Εξετάζονται για την ικανοποίηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, μεταξύ άλλων: α) η ικανότητα και πρόθεση κάθε γονέα να σεβαστεί τα δικαιώματα του άλλου, β) η μέχρι τότε συμπεριφορά και η συνέπεια στην τήρηση των υποχρεώσεων, γ) η συμμόρφωση με προηγούμενες δικαστικές ή εισαγγελικές αποφάσεις, δ) η άποψη του τέκνου, ανάλογα με την ωριμότητά του. Η ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού με έναν γονέα μπορεί να συνεκτιμηθεί, υπό την προϋπόθεση ότι έχει διαμορφωθεί αβίαστα και φυσιολογικά, χωρίς καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού του άλλου γονέα.

III. Μεθοδολογία

Η ερευνητική εργασία στηρίζεται σε πρωτογενές υλικό, καθώς τα στοιχεία αντλήθηκαν απευθείας από το αρχείο του Πρωτοδικείου Αθηνών και συγκεκριμένα από το αρχείο αποφάσεων του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (Ειδική Διαδικασία Οικογενειακών διαφορών). Η επιλογή αυτής της πηγής κρίνεται καθοριστική, καθώς το συγκεκριμένο Δικαστήριο χειρίζεται τον μεγαλύτερο όγκο οικογενειακών διαφορών στη χώρα και, επομένως, παρέχει αντιπροσωπευτική εικόνα της ελληνικής νομολογίας στο πεδίο της επιμέλειας ανηλίκων.

Η συλλογή δεδομένων κάλυψε τα έτη 2019, 2020, 2022 και 2023, ώστε να επιτευχθεί συγκριτική αποτύπωση τόσο πριν όσο και μετά την εφαρμογή του Ν.4800/2021, ο οποίος εισήγαγε το νέο καθεστώς στην επιμέλεια των ανήλικων τέκνων. Το έτος 2021

¹⁶ Το επίθετο «βέλτιστο» (που προστέθηκε κατά την τροποποίηση του άρθρου 1511 με το άρθρο 5 του ν. 4800/2021) δεν εισάγει προφανώς καμιά διαφοροποίηση σε σχέση με το προηγούμενο δίκαιο ως προς τη σημασία και το περιεχόμενο της αόριστης νομικής έννοιας του συμφέροντος του παιδιού (Φουντεδάκη, Πρώτες σκέψεις και παρατηρήσεις για το ν. 4800/2021, , ΕλλΔνη 62 (2021) 995, Λέκκας, Η επιμέλεια 164, ΑΠ 1758/2022 ΧρΙΔ ΚΓ/2023.447).

¹⁷ Σε περίπτωση σύγκρουσης διάφορων ειδών συμφερόντων, η προστασία των ηθικών, ψυχικών κ.λ.π. συμφερόντων θα πρέπει να προτιμάται από αυτήν των περιουσιακών και, γενικότερα, υλικών συμφερόντων.

¹⁸ Κούσουλας, Η γονική μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων (1987) 90, Απ. Γεωργιάδης, Οικογενειακό 625, Λαδογιάννης, άρθρο 1511, αρ. 2, ΑΠ 1910/2005 ΧρΙΔ ΣΤ/2006.706, ΑΠ 1218/2006 ΧρΙΔ ΣΤ/2006.892, ΕλλΔνη 47 (2006) 1352, ΑΠ 2130/2007 Δ 39 (2008) 395, ΕλλΔνη 49 (2008) 403, ΑΠ 1976/2008 ΝοΒ 57 (2009) 1644, ΧρΙΔ Θ/2009.615, ΑΠ 174/2015 ΕφΑΔ 8 (2015) 326, ΝοΒ 63 (2015) 726, ΑΠ 1758/2022 ΧρΙΔ ΚΓ/2023.447.

δεν συμπεριλήφθηκε λόγω της χρονικής αλληλοκάλυψης προϊσχύοντος και νέου νομικού πλαισίου, καθώς και της περιορισμένης διαθεσιμότητας πλήρους δείγματος.

Λόγω του μεγάλου όγκου αποφάσεων, επιλέχθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας. Για κάθε έτος εξετάστηκαν τουλάχιστον εκατό (100) αποφάσεις, με αποτέλεσμα το συνολικό δείγμα να ανέρχεται σε τετρακόσιες τριάντα μία (431) αποφάσεις. Το μέγεθος αυτό θεωρείται επαρκές για την εξαγωγή ασφαλών και αντιπροσωπευτικών συμπερασμάτων σχετικά με τις νομολογιακές τάσεις του Δικαστηρίου. Η επιλογή των αποφάσεων έγινε τυχαία.

Η εστίαση της έρευνας δεν αφορά το σκεπτικό των αποφάσεων, αλλά το αποτέλεσμα αυτών ως προς την ανάθεση της επιμέλειας, δηλαδή το διατακτικό τους. Εξετάστηκε δηλαδή αποκλειστικά το ποιος γονέας αναλαμβάνει την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων ή αν εφαρμόζεται κάποια μορφή συνεπιμέλειας. Για τον σκοπό αυτό, έγινε και εσωτερικός διαχωρισμός της έννοιας της συνεπιμέλειας σε δύο κατηγορίες:

- Καθολική συνεπιμέλεια: όταν η κοινή άσκηση καλύπτει όλους τους τομείς της ανατροφής του τέκνου.
- Άλλες μορφές συνεπιμέλειας: όταν η κοινή άσκηση περιορίζεται σε ορισμένους μόνο κλάδους της ανατροφής (π.χ. εκπαίδευση, υγεία), ενώ κατά τα λοιπά έχει ανατεθεί αποκλειστική επιμέλεια σε έναν γονέα ή όταν υπάρχει χρονική κατανομή της αποκλειστικής επιμέλειας ανάμεσα στους γονείς, με αποτέλεσμα την εν τοις πράγμασι «συνεπιμέλεια» των ανήλικων τέκνων.

Επιπλέον, συλλέχθηκαν δεδομένα σχετικά με το καθεστώς κατοικίας του τέκνου στις περιπτώσεις συνεπιμέλειας, ώστε να αποτυπωθεί εάν πρόκειται για εναλλασσόμενη διαμονή ή για μόνιμη διαμονή με τον έναν γονέα.

Η μεθοδολογική αυτή προσέγγιση επιτρέπει την καταγραφή και τη σύγκριση των αποφάσεων του Πρωτοδικείου Αθηνών σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, ώστε να αναδειχθεί κατά πόσο ο Ν.4800/2021 επέφερε ουσιαστικές αλλαγές στην απονομή της επιμέλειας ανηλίκων τέκνων.

Συλλέχθηκαν επιπλέον, στοιχεία σχετικά με την ερμηδικία στις σχετικές με την ανάθεση της επιμέλειας οικογενειακές διαφορές, για τα έτη 2022 και 2023, ως μια πιθανή εξήγηση για τυχόν απόκλιση της νομολογίας του Δικαστηρίου από τον κανόνα που διαμορφώθηκε από το νέο νομοθετικό καθεστώς περί της ανάθεσης της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων από κοινού στους δύο γονείς. Επιπλέον, καταγράφηκε το φύλο του γονέα στον οποίο τυχόν ανατέθηκε η αποκλειστική επιμέλεια των ανήλικων τέκνων του.

IV. Εμπειρική ανάλυση (αποτελέσματα)

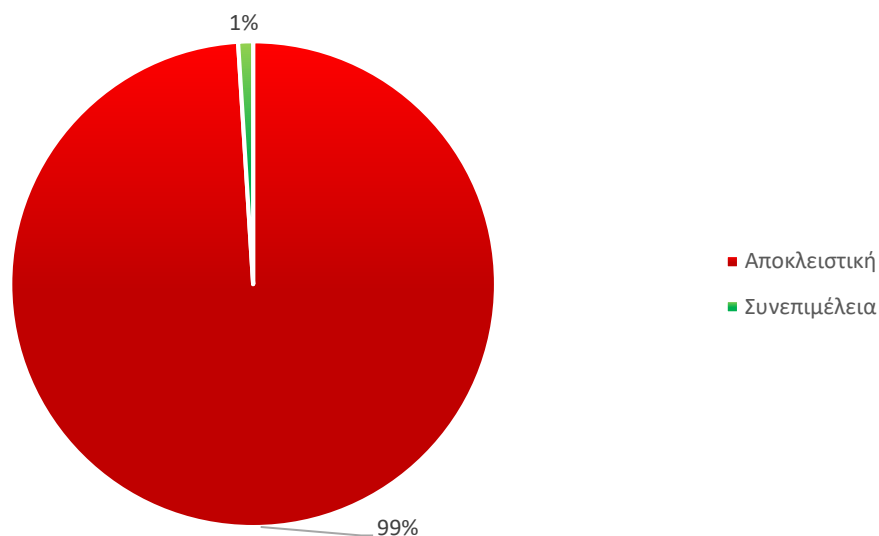
Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση των ευρημάτων για κάθε έτος που απασχόλησε την παρούσα έρευνα, ήτοι για τα έτη 2019, 2020, 2022 και 2023. Για την εναργέστερη παρουσίαση και την κατανόησή τους, συνοδεύονται από τα αντίστοιχα γραφήματα και διαγράμματα που τα ενσωματώνουν. Έγινε η μεγαλύτερη δυνατή προσπάθεια να απεικονιστεί η νομολογιακή πραγματικότητα και τα συλλεχθέντα δεδομένα να λάβουν αντικειμενικής ερμηνείας.

IV.1. Ευρήματα για το έτος 2019

Η ανάλυση των αποφάσεων του Πρωτοδικείου Αθηνών για το έτος 2019 ανέδειξε τη σαφή κυριαρχία της αποκλειστικής επιμέλειας ως βασικού μοντέλου ρύθμισης της γονικής μέριμνας μετά τη διάσταση ή το διαζύγιο των γονέων. Συγκεκριμένα, από τις εκατό (100) αποφάσεις που εξετάστηκαν, στις ενενήντα εννέα (99) το Δικαστήριο διέταξε την αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν μόνο γονέα, ενώ μόλις μία απόφαση προέβλεψε τη συνεπιμέλεια. Το εύρημα αυτό αποτυπώνει με ενάργεια, ότι στο πλαίσιο του προϋσχύοντος δικαίου, η συνεπιμέλεια αντιμετωπιζόταν ως εξαιρετική ρύθμιση, η οποία ετίθετο εκτός της συνήθους νομολογιακής πρακτικής.

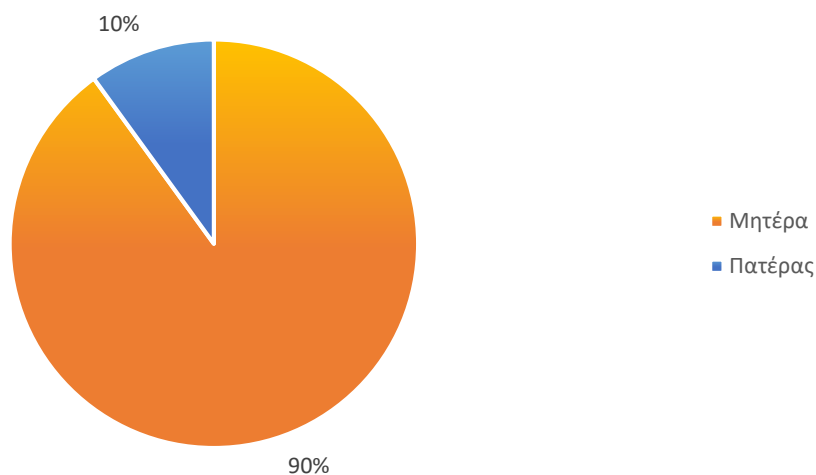
Αναφορικά με τον γονέα στον οποίο ανατίθετο η επιμέλεια, προκύπτει πως η μητέρα εξακολουθούσε να θεωρείται ο «φυσικός φροντιστής» του παιδιού, ακολουθώντας μια μάλλον παγιωμένη τάση της ελληνικής νομολογίας. Ειδικότερα, στις ογδόντα εννέα (89) από τις ενενήντα εννέα (99) αποφάσεις η αποκλειστική επιμέλεια ανατέθηκε στη μητέρα, ενώ μόλις σε εννέα (9) αποφάσεις δόθηκε στον πατέρα. Στις δύο απ' αυτές τις περιπτώσεις μάλιστα πρόκειται για αφαίρεση της επιμέλειας από τη μητέρα λόγω ακαταλληλότητας αυτής. Σε μία μόνο περίπτωση υπήρξε αποκλειστική ανάθεση εκάστου εκ των δύο τέκνων σε διαφορετικό γονέα. Η αναλογία αυτή δείχνει τη σταθερή προτίμηση των δικαστηρίων για την ανάθεση της αποκλειστικής επιμέλειας των ανήλικων τέκνων στη μητέρα, και την απαξίωση εναλλακτικών μορφών συνεπιμέλειας.

Συνολικά, οι αποφάσεις του δείγματος αφορούσαν την επιμέλεια εκατόν τριάντα πέντε (135) τέκνων. Η εξέταση των δεδομένων δεν κατέδειξε ότι το φύλο των παιδιών αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την επιλογή του γονέα στον οποίο θα ανατεθεί η επιμέλεια. Αντιθέτως, η απόφαση του δικαστηρίου φάνηκε να εναρμονίζεται με την προϋπάρχουσα κατεύθυνση του οικογενειακού δικαίου, όπου η μητέρα θεωρείται καταλληλότερη για την καθημερινή φροντίδα και ανατροφή των ανηλίκων.

I. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2019

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή της ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων για το έτος 2019. Η πλειονότητα των αποφάσεων διατάσσει την αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν από τους δύο γονείς.

II. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2019

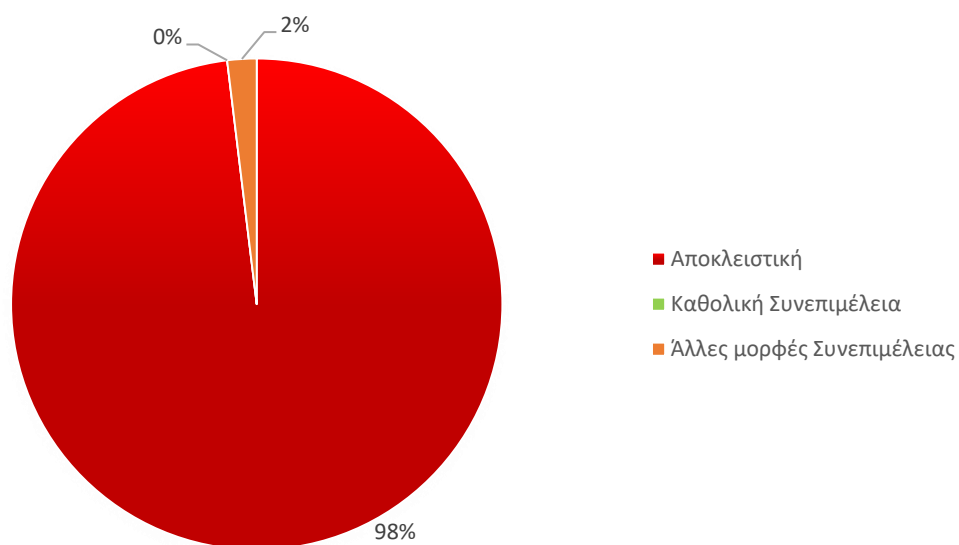
Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή της αποκλειστικής ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων μεταξύ των δύο γονέων για το έτος 2019. Η πλειονότητα των περιπτώσεων έχουν τη μητέρα ως τελικό αποδέκτη της αποκλειστικής ανάθεσης της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων.

IV.2. Ευρήματα για το έτος 2020

Η ανάλυση των αποφάσεων του Πρωτοδικείου Αθηνών για το έτος 2020 καταδεικνύει τη διατήρηση της σχεδόν απόλυτης κυριαρχίας της αποκλειστικής επιμέλειας ως τρόπου ρύθμισης της γονικής μέριμνας. Από τις εκατόν δύο (102) αποφάσεις που εξετάστηκαν, οι εκατό (100) κατέληξαν στην αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν γονέα, ενώ μόλις δύο (2) αποφάσεις προέβλεψαν κάποια μορφή συνεπιμέλειας. Στις δύο αυτές περιπτώσεις, η συνεπιμέλεια δεν αφορούσε κοινή και ταυτόχρονη άσκηση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, αλλά χρονικό επιμερισμό της αποκλειστικής επιμέλειας. Δηλαδή κάθε γονέας ασκούσε αποκλειστική επιμέλεια σε ισόχρονες, αλλά διαφορετικές χρονικές περιόδους με ειδική πρόβλεψη για την κατανομή της επιμέλειας την περίοδο των εορτών και των επίσημων αργιών.

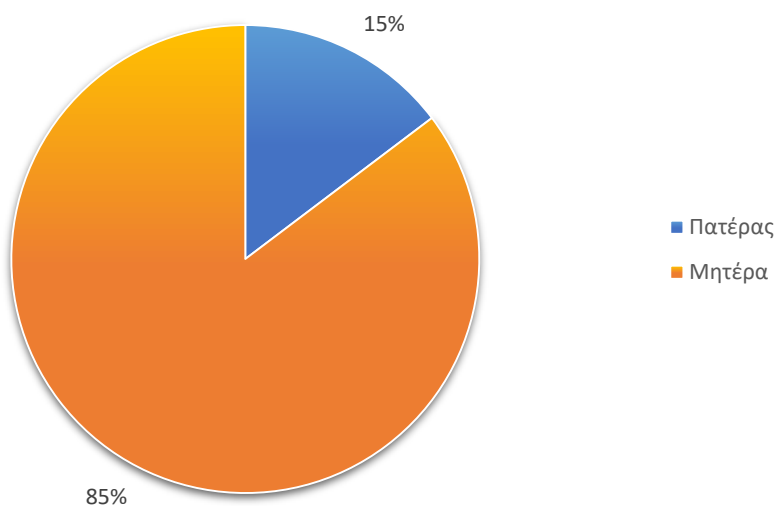
Η μητέρα εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο αποδέκτη της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, γεγονός που επιβεβαιώνει τη νομολογιακή συνέχεια των προηγούμενων ετών. Συγκεκριμένα, σε ογδόντα επτά (87) από τις εκατόν δύο (102) αποφάσεις η αποκλειστική επιμέλεια ανατέθηκε στη μητέρα, ενώ σε δεκαπέντε (15) αποφάσεις αποδόθηκε στον πατέρα. Η ανάλυση αυτή δείχνει ότι, αν και η αποκλειστική επιμέλεια παραμένει σχεδόν καθολικός κανόνας, η παρουσία του πατέρα ως αποκλειστικού ασκούντα αυτής εμφανίζεται ελαφρώς ενισχυμένη συγκριτικά με το 2019.

Συνολικά, οι αποφάσεις που εξετάστηκαν για το 2020 αφορούσαν την επιμέλεια εκατόν σαράντα έξι (146) τέκνων. Η μελέτη κατέδειξε ότι το φύλο των παιδιών δεν αποτέλεσε ούτε αυτή τη φορά καθοριστικό κριτήριο για την επιλογή του γονέα στον οποίο αποδόθηκε η επιμέλεια, στοιχείο που υποδηλώνει ότι η δικαστική κρίση εξακολουθεί να βασίζεται κυρίως στην παράδοση και στην εν γένει αντίληψη για τον «φυσικό» ρόλο της μητέρας ως βασικής φροντίστριάς.

III. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2020

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή της ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων για το έτος 2020. Οι περισσότερες περιπτώσεις καταλήγουν στην αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν από τους δύο γονείς.

IV. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2020

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή της αποκλειστικής ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων μεταξύ των δύο γονέων για το έτος 2020. Σε σχέση με το έτος 2019, καταγράφεται αύξηση του ποσοστού ανάθεσης στον πατέρα.

IV.3. Ευρήματα για το έτος 2022

Η εξέταση των αποφάσεων του Πρωτοδικείου Αθηνών για το έτος 2022 αποτυπώνει μια σημαντική μεταβολή σε σχέση με την προγενέστερη περίοδο και το προϋσχύσαν καθεστώς, καθώς διαπιστώνεται μείωση της ανάθεσης αποκλειστικής επιμέλειας και ενίσχυση της εν γένει συνεπιμέλειας. Από τις εκατόν πέντε (105) αποφάσεις που συλλέχθηκαν και εξετάστηκαν, οι ογδόντα πέντε (85) κατέληξαν στην αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν γονέα, ενώ σε είκοσι (20) περιπτώσεις διατάχθηκε από κοινού επιμέλεια των ανήλικων τέκνων (συνεπιμέλεια).

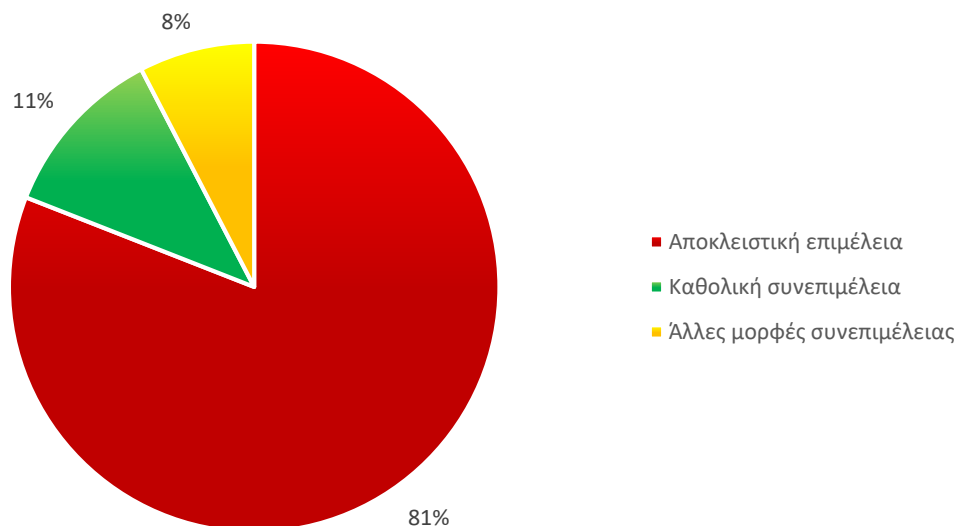
Από τις είκοσι (20) αυτές αποφάσεις, οι δώδεκα (12) προέβλεπαν την καθολική συνεπιμέλεια, δηλαδή κοινή άσκηση της επιμέλειας σε όλους τους τομείς ανατροφής των τέκνων, ενώ στις οκτώ (8) περιπτώσεις ανατέθηκε σε έναν γονέα η κύρια άσκηση της επιμέλειας και η συνεπιμέλεια περιορίστηκε σε ορισμένες μόνο εκφάνσεις (όπως η εκπαίδευση ή η υγεία). Η διάκριση αυτή αναδεικνύει ότι, μετά την ψήφιση του Ν.4800/2021, τα δικαστήρια άρχισαν να ενσωματώνουν σταδιακά τόσο την καθολική μορφή συνεπιμέλειας, όσο και άλλες μορφές (ελάσσονος βαθμού) συνεπιμέλειας.

Η μητέρα εξακολούθησε να αποτελεί τον κατεξοχήν γονέα στον οποίο ανατέθηκε η αποκλειστική επιμέλεια. Συγκεκριμένα, σε εβδομήντα τέσσερις (74) από τις ογδόντα πέντε (85) αποφάσεις που προέκριναν αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, η τελευταία αποδόθηκε στη μητέρα, ενώ μόλις σε έντεκα (11) περιπτώσεις η αποκλειστική επιμέλεια ανατέθηκε στον πατέρα.

Ένα ακόμη αξιοσημείωτο εύρημα είναι ότι, από το σύνολο των αποφάσεων, σε είκοσι έξι (26) περιπτώσεις ο εναγόμενος γονέας - στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο πατέρας - ερημοδικάστηκε, γεγονός που ενδεχομένως επηρέασε την έκβαση των υποθέσεων και συνεπακόλουθα τον τρόπο ανάθεσης της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων.

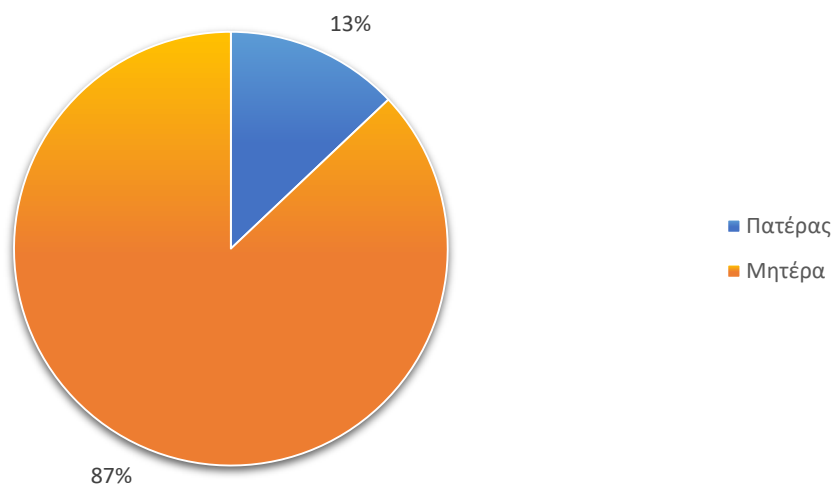
Σχετικά με τον ορισμό της κατοικίας των τέκνων στις περιπτώσεις καθολικής συνεπιμέλειας παρατηρήθηκε, ότι στις έξι (6) εκ των δώδεκα (12) αποφάσεων, δηλαδή στο πενήντα τοις εκατό των περιπτώσεων (50%), η κατοικία των τέκνου ορίστηκε να είναι εναλλασσόμενη μεταξύ των δύο γονέων, ενώ στις υπόλοιπες έξι (6) αποφάσεις η κατοικία του τέκνου ορίστηκε να είναι αυτή της μητέρας του. Η διάκριση αυτή δείχνει μια τάση των δικαστηρίων να πειραματίζονται με πιο ισόρροπες ρυθμίσεις, ώστε και οι δύο γονείς να μπορούν να ασκήσουν ουσιαστικά την επιμέλεια των τέκνων τους, χωρίς ωστόσο να απομακρύνονται πλήρως από το παραδοσιακό μοντέλο κατοίκησης των τέκνων στη μητέρα τους.

Συνολικά, οι αποφάσεις του δείγματος αφορούσαν την επιμέλεια εκατόν πενήντα δύο (152) τέκνων. Η μελέτη κατέδειξε ότι το φύλο των τέκνων ούτε μετά την αλλαγή του νομοθετικού καθεστώτος φαίνεται να λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας στην ανάθεση της επιμέλειας.

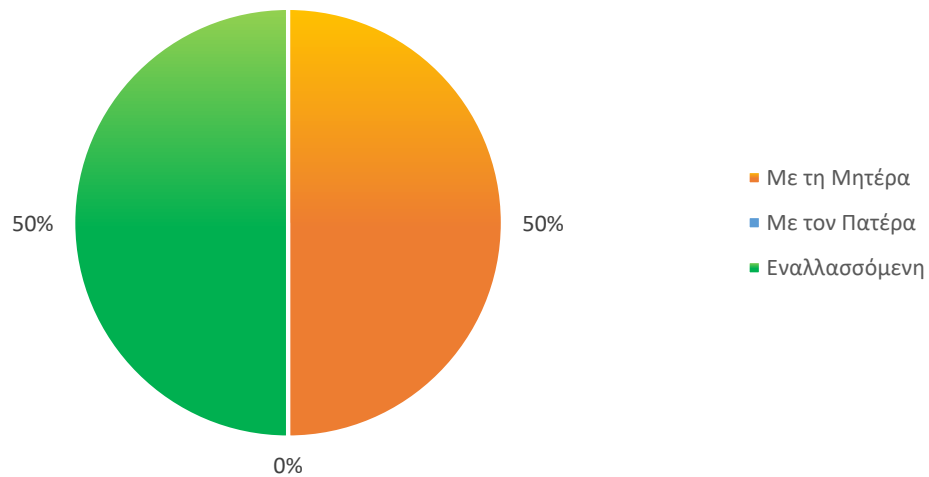
V. Ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2022

Στο γράφημα αποτυπώνεται η μεταβολή στην ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2022 σε σύγκριση με το 2020. Η ανάθεση αποκλειστικής επιμέλειας σε έναν γονέα καταγράφει μείωση κατά 16% σε σχέση με το 2020. Ωστόσο, η από κοινού ανάθεση επιμέλειας και στους δύο γονείς παραμένει σε χαμηλά ποσοστά, χωρίς να εμφανίζει την αναμενόμενη αύξηση.

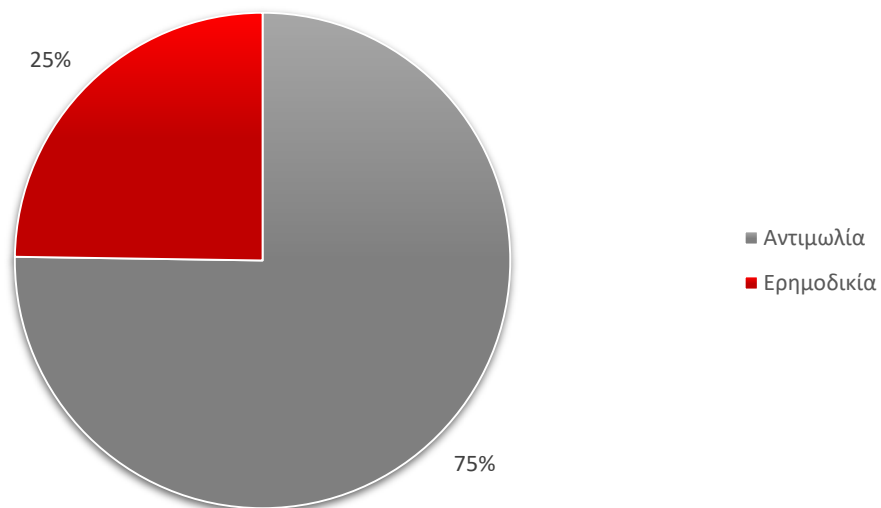
VI. Διαμοιρασμός αποκλειστικής ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2022

Στο γράφημα παρουσιάζεται ο επιμερισμός της αποκλειστικής ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων μεταξύ των δύο γονέων για το έτος 2022. Στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων παρατηρείται ανάθεση της επιμέλειας στη μητέρα, ενώ η ανάθεση στον πατέρα εμφανίζεται σε σαφώς χαμηλότερα ποσοστά.

VII. Ορισμός κατοικίας ανηλίκων τέκνων για το έτος 2022

Στο γράφημα αποτυπώνεται ο ορισμός της κατοικίας των ανηλίκων τέκνων σε περιπτώσεις ανάθεσης επιμέλειας από κοινού και στους δύο γονείς (συνεπιμέλεια) για το έτος 2022. Καταγράφεται ισομερής κατανομή ανάμεσα στον ορισμό της μητρικής κατοικίας ως κατοικία του τέκνου και στην εναλλασσόμενη κατοικία μεταξύ των οικιών και των δύο γονέων. Δεν εμφανίζονται αποφάσεις στις οποίες η πατρική κατοικία ορίζεται ως αποκλειστική κατοικία των ανηλίκων τέκνων.

VIII. Ποσοστά ερημοδικίας για το έτος 2022

Στο γράφημα παρουσιάζονται τα ποσοστά ερημοδικίας του εναγόμενου γονέα για το έτος 2022, στις περιπτώσεις όπου η αποκλειστική επιμέλεια του ανήλικου τέκνου ανατίθεται στον ενάγοντα γονέα. Επιπλέον, καταγράφονται υψηλά ποσοστά ερημοδικίας.

IV.4. Ευρήματα για το έτος 2023

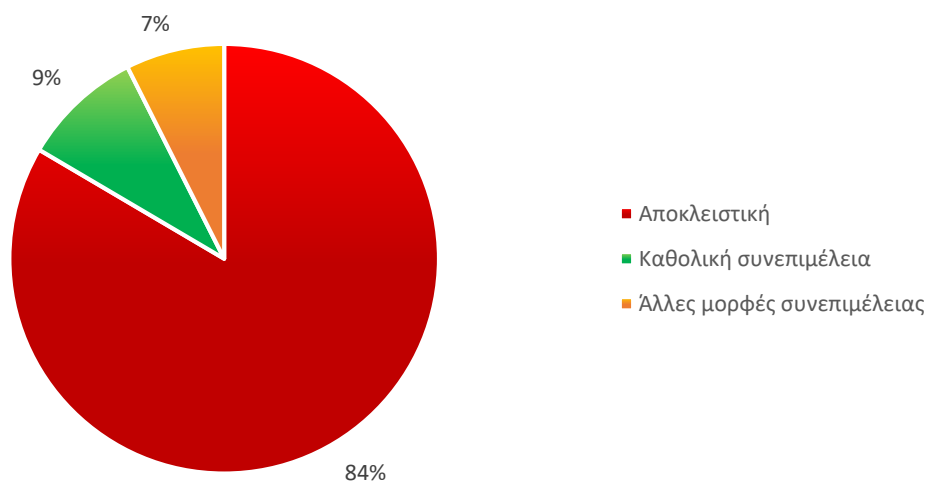
Η ανάλυση των αποφάσεων του Πρωτοδικείου Αθηνών για το έτος 2023 καταδεικνύει μια παγίωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με ανάλογα ποσοστά ως προς τον τρόπο ανάθεσης της επιμέλειας. Από τις εκατόν είκοσι μία (121) αποφάσεις που εξετάστηκαν, σε εκατόν μία (101) περιπτώσεις το Δικαστήριο διέταξε την αποκλειστική ανάθεση σε έναν γονέα, ενώ σε είκοσι (20) περιπτώσεις προκρίθηκε η συνεπιμέλεια.

Από τις αποφάσεις αυτές, οι έντεκα (11) αφορούσαν καθολική συνεπιμέλεια, δηλαδή κοινή άσκηση της επιμέλειας σε όλους τους τομείς της ανατροφής των ανήλικων τέκνων, ενώ στις εννέα (9) περιπτώσεις εφαρμόστηκαν άλλες μορφές συνεπιμέλειας, με την ανάθεση της κύριας άσκησης της επιμέλειας στον έναν γονέα και συμμετοχή του άλλου μόνο σε επιμέρους τομείς (όπως η εκπαίδευση ή η υγεία).

Στις περιπτώσεις αποκλειστικής επιμέλειας, η μητέρα εξακολουθεί να αποτελεί τον βασικό γονέα στον οποίο ανατίθεται η επιμέλεια. Συγκεκριμένα, σε ογδόντα οκτώ (88) από τις εκατόν μία (101) αποφάσεις η επιμέλεια ανατέθηκε στη μητέρα, ενώ σε δώδεκα (12) αποφάσεις ανατέθηκε στον πατέρα. Επιπλέον, καταγράφηκε μία απόφαση στην οποία ανατέθηκε στον κάθε γονέα η αποκλειστική επιμέλεια ενός εκ των δύο ανήλικων τέκνων τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι, από το σύνολο των αποφάσεων, σε είκοσι τρεις (23) περιπτώσεις ο εναγόμενος γονέας ερημοδικάστηκε, κάτι που ενδέχεται να επηρέασε την τελική εικόνα, ως προς τον τρόπο ανάθεσης της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, από το Δικαστήριο.

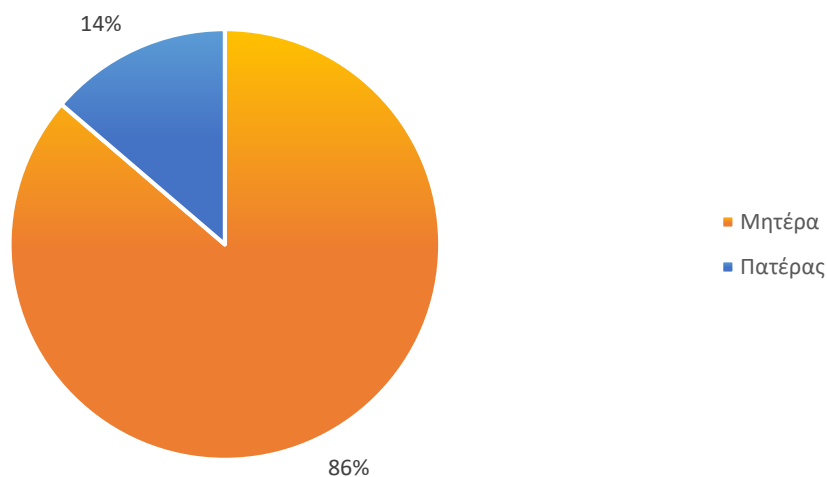
Όσον αφορά την κατοικία των τέκνων στις αποφάσεις που διέταξαν καθολική συνεπιμέλεια, σε έξι (6) περιπτώσεις η κατοικία τους ορίστηκε να είναι αυτή της μητέρας, σε τέσσερις (4) περιπτώσεις ορίστηκε να είναι εναλλασσόμενη μεταξύ των δύο γονέων, ενώ σε μία μόνο περίπτωση καθορίστηκε η διαμονή του τέκνου να είναι με τον πατέρα.

Συνολικά, οι αποφάσεις του δείγματος αφορούσαν την επιμέλεια εκατόν εβδομήντα τεσσάρων (174) τέκνων Τέλος, όπως και τα προηγούμενα έτη, το φύλο των τέκνων δεν φαίνεται να αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την ανάθεση της επιμέλειας, γεγονός που επιβεβαιώνει για ακόμα μια φορά ότι τα κριτήρια των δικαστικών κρίσεων εστιάζουν κυρίως στη δυνατότητα φροντίδας και στην πρακτική εξυπηρέτηση του συμφέροντος του παιδιού.

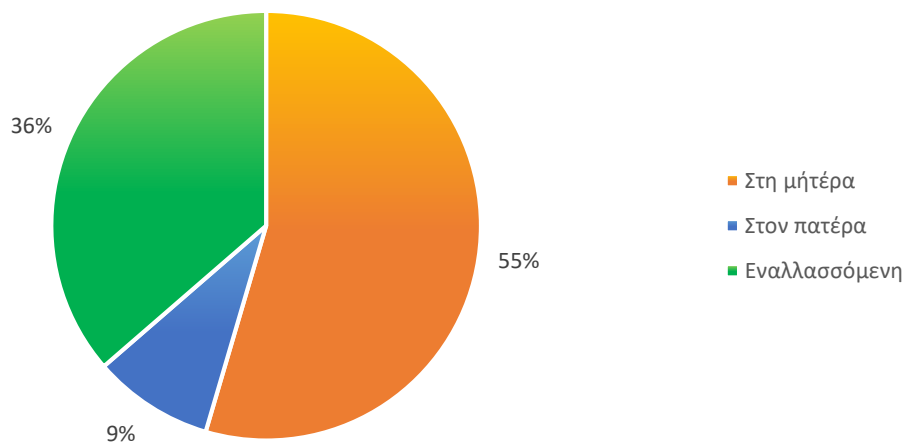
IX. Είδη ανάθεσης επιμέλειας για το έτος 2023

Στο σχεδιάγραμμα αποτυπώνεται το ποσοστό ανά είδος ανάθεσης της επιμέλειας ανηλίκων τέκνων στους γονείς τους για το έτος 2023. Η αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν από τους δύο γονείς καταγράφεται σε υψηλότερα ποσοστά σε σύγκριση με τις μορφές συνεπιμέλειας.

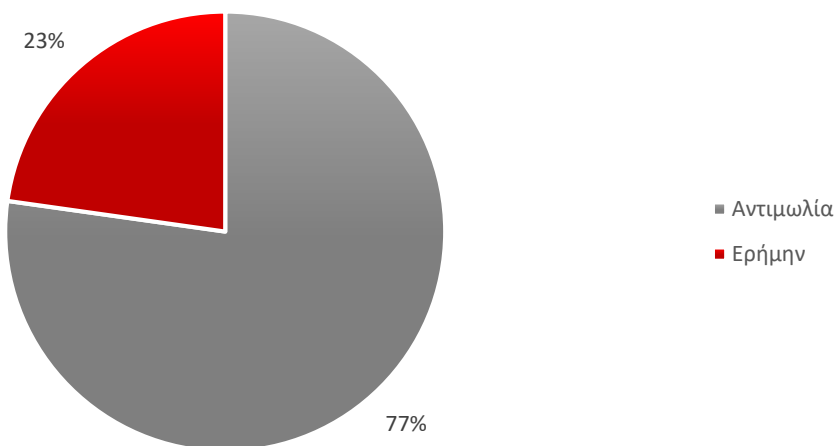
X. Αποκλειστική ανάθεση επιμέλειας για το έτος 2023

Στο σχεδιάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή των περιπτώσεων αποκλειστικής ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων σε έναν από τους δύο γονείς για το έτος 2023. Στη πλειονότητα των περιπτώσεων η αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων καταλήγει στη μητέρα, ενώ το ποσοστό ανάθεσης στον πατέρα εμφανίζεται αυξημένο σε σύγκριση με την περίοδο πριν από την εφαρμογή του ν. 4800/2021.

XI. Ορισμός κατοικίας ανηλίκων τέκνων για το έτος 2023

Στο σχεδιάγραμμα αποτυπώνεται ο προσδιορισμός της κατοικίας των ανηλίκων τέκνων σε περιπτώσεις ανάθεσης της επιμέλειάς τους από κοινού στους γονείς (συνεπιμέλεια) για το έτος 2023. Καταγράφεται μεγαλύτερη συχνότητα ορισμού της μητρικής κατοικίας ως κατοικίας των τέκνων, ενώ σημαντικό ποσοστό ορίζει εναλλασσόμενη κατοικία μεταξύ των δύο γονέων. Το ποσοστό ορισμού της πατρικής κατοικίας, ως κατοικία των τέκνων εμφανίζεται αυξημένο σε σχέση με το έτος 2022.

XII. Ποσοστά ερημοδικίας για το έτος 2023

Στο γράφημα παρουσιάζονται τα ποσοστά ερημοδικίας του εναγόμενου γονέα για το έτος 2023, στις περιπτώσεις όπου η αποκλειστική επιμέλεια του ανήλικου τέκνου ανατίθεται στον ενάγοντα γονέα. Καταγράφονται για μία ακόμη φορά υψηλά ποσοστά ερημοδικίας.

V. Συγκριτική ανάλυση της περιόδου 2019 - 2023

Η μελέτη της νομολογίας του Πρωτοδικείου Αθηνών για την περίοδο 2019 – 2023 αναδεικνύει μια σαφή μεταβολή στην πρακτική του Δικαστηρίου αναφορικά με την ανάθεση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων, μετά την εισαγωγή του Ν. 4800/2021.

Κατά τα έτη 2019 και 2020, παρατηρείται μια δραματική επικράτηση της ανάθεσης αποκλειστικής επιμέλειας στον ένα γονέα. Συγκεκριμένα, το 2019 σε ενενήντα εννέα (99) από τις εκατό (100) αποφάσεις και το 2020 σε εκατό (100) από τις εκατόν δύο (102) αποφάσεις, το Δικαστήριο διέταξε την αποκλειστική ανάθεση. Η συνεπιμέλεια αποτέλεσε εξαιρετικά σπάνια επιλογή, γεγονός που αντικατοπτρίζει το προϊσχύον νομοθετικό πλαίσιο, την νομολογιακή πρακτική και κυρίως την κοινωνική πραγματικότητα.

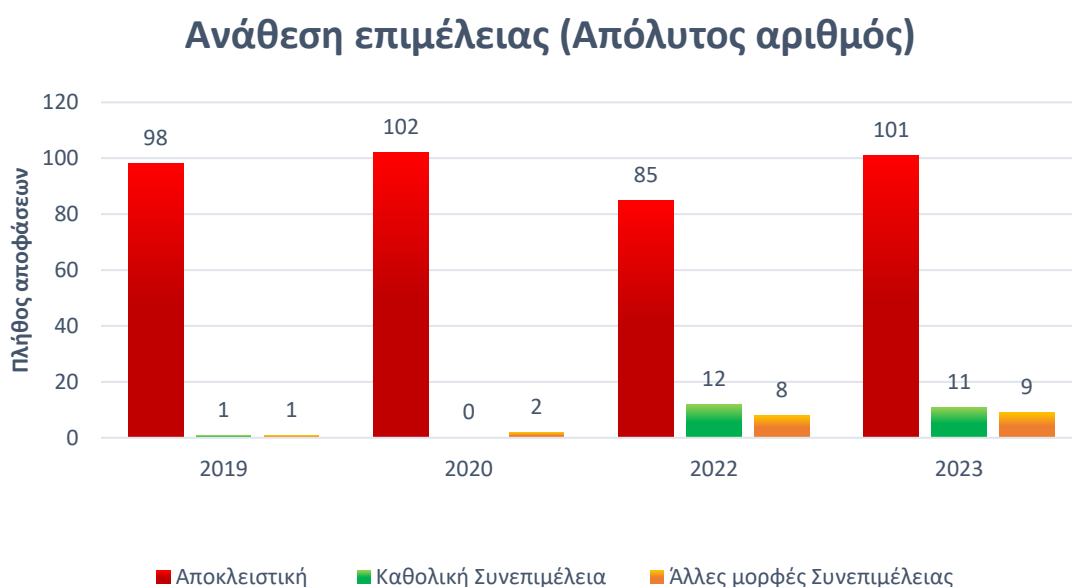
Μετά την ψήφιση του Ν. 4800/2021, τα δεδομένα αλλάζουν. Το 2022 και το 2023, τα ποσοστά αποκλειστικής επιμέλειας μειώνονται αισθητά. Συγκεκριμένα, το 2022 από τις εκατόν πέντε (105) αποφάσεις, οι ογδόντα πέντε (85) κατέληξαν σε αποκλειστική ανάθεση και οι είκοσι (20) σε από κοινού επιμέλεια (συνεπιμέλεια)· αντίστοιχα, το 2023 από τις εκατόν είκοσι μία (121) αποφάσεις, οι εκατόν μία (101) κατέληξαν σε αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας και οι είκοσι (20) σε συνεπιμέλεια. Παρά το γεγονός ότι η αποκλειστική επιμέλεια εξακολουθεί να αποτελεί τον κανόνα, η συνεπιμέλεια πλέον εμφανίζεται σε σημαντικό ποσοστό (~15 – 20%), αποτυπώνοντας μια σταδιακή μετατόπιση προς πιο ισόρροπες ρυθμίσεις. Τα ποσοστά της συνεπιμέλειας ενδέχεται να ήταν ακόμη μεγαλύτερα, αν δεν παρατηρούνταν σημαντικά ποσοστά ερημοδικίας τα τελευταία δύο έτη της ελεγχόμενης περιόδου, καθώς περίπου μία στις τέσσερις φορές, ο εναγόμενος γονέας, ο οποίος συνηθέστερα είναι ο πατέρας, ερημοδικάστηκε.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διάκριση μεταξύ καθολικής και άλλων μορφών συνεπιμέλειας. Το 2022, από τις είκοσι (20) αποφάσεις, οι οποίες ανέθεταν από κοινού την επιμέλεια στους γονείς, οι δώδεκα (12) διέταξαν καθολική συνεπιμέλεια, ενώ το 2023 οι έντεκα (11) από τις είκοσι (20) κινήθηκαν προς την ίδια κατεύθυνση. Ωστόσο, η μητέρα εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο αποδέκτη της επιμέλειας στις περιπτώσεις αποκλειστικής ανάθεσης, με ποσοστά που κυμαίνονται στο ογδόντα επτά τοις εκατό (87%) (εβδομήντα τέσσερις από τις ογδόντα πέντε αποφάσεις) για το έτος 2022 και ογδόντα έξι τοις εκατό (86%) (ογδόντα οκτώ από τις εκατόν μία αποφάσεις) για το έτος 2023.

Ένα επιπλέον στοιχείο που παρατηρείται και στα δύο τελευταία έτη είναι η εμφάνιση περιπτώσεων εναλλασσόμενης κατοικίας των τέκνων, κάτι που απουσίαζε πλήρως από

τα έτη πριν το 2021. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι το Δικαστήριο αρχίζει να εξετάζει πιο ευέλικτες λύσεις, εναρμονισμένες με το νέο νομοθετικό πλαίσιο και τις διεθνείς τάσεις.

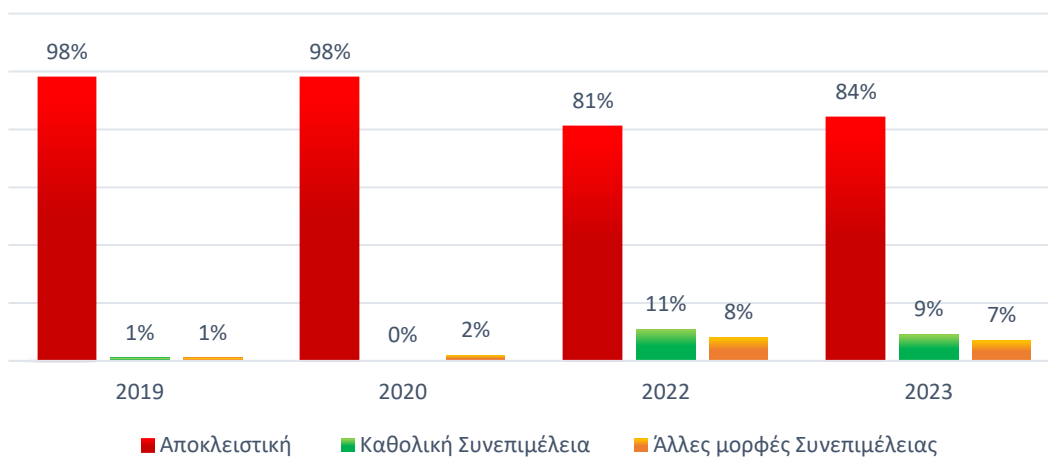
Συνολικά, η περίοδος 2019 – 2023 αποτυπώνει μια μεταβατική φάση: από την απόλυτη κυριαρχία της αποκλειστικής επιμέλειας σε έναν γονέα - κυρίως τη μητέρα - προς την εμφάνιση και σταδιακή εδραίωση της συνεπιμέλειας, με διαφοροποιήσεις στη μορφή και στον τρόπο ρύθμισης της άσκησης της. Το φύλο των τέκνων δεν φαίνεται να επηρεάζει το αποτέλεσμα της δικαστικής κρίσης, ενώ το κεντρικό κριτήριο παραμένει το βέλτιστο συμφέρον των τέκνων.

XIII. Αριθμός αποφάσεων για την ανάθεση επιμέλειας (2019 – 2023)

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται ο απόλυτος αριθμός αποφάσεων που συλλέχθηκαν σχετικά με τον τρόπο ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων στους γονείς τους κατά την περίοδο 2019 – 2023, καλύπτοντας δύο χρόνια πριν και δύο χρόνια μετά την εφαρμογή του ν. 4800/2021.

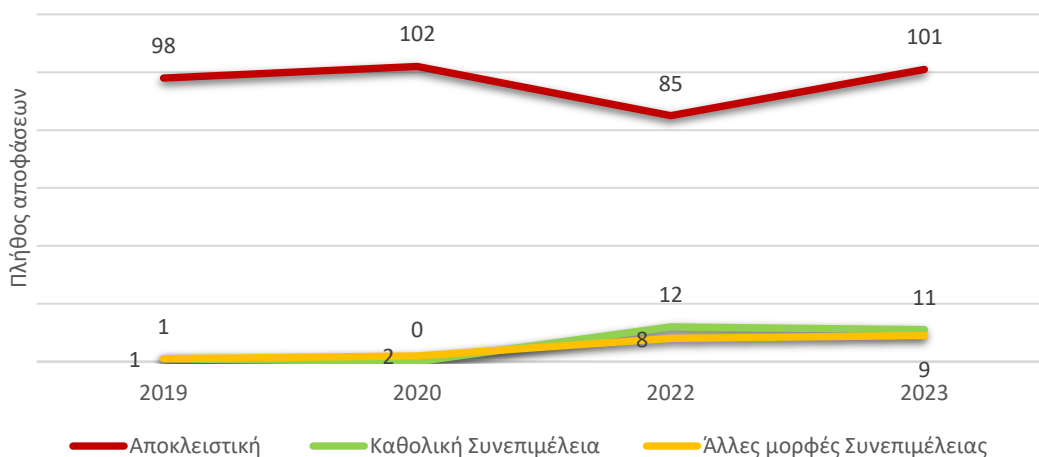
Ανάθεση επιμέλειας (%)

XIV. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας για την περίοδο 2019 – 2023

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή του τρόπου ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων για την περίοδο 2019 – 2023. Οι περισσότερες περιπτώσεις αφορούν αποκλειστική ανάθεση σε έναν γονέα, ενώ καταγράφεται αύξηση της ανάθεσης της επιμέλειας από κοινού στους γονείς τα δύο έτη μετά την εφαρμογή του ν. 4800/2021.

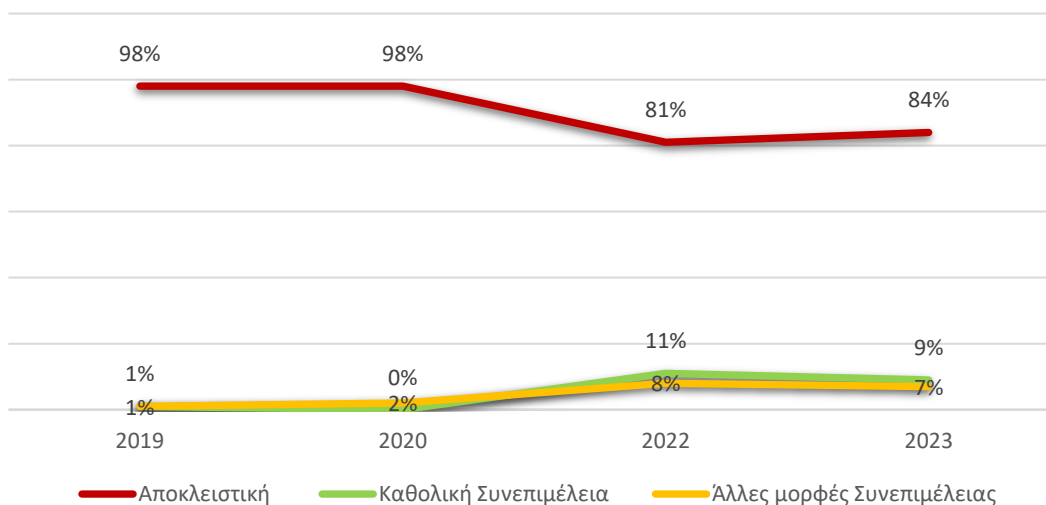
Ανάθεση επιμέλειας (Απόλυτος αριθμός)

XV. Αριθμός αποφάσεων ανά τύπο ανάθεσης επιμέλειας (2019 – 2023)

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται το πλήθος των αποφάσεων που συλλέχθηκαν για την περίοδο 2019 – 2023 σχετικά με τον τρόπο ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων. Οι περισσότερες αποφάσεις αναθέτουν σταθερά την αποκλειστική ανάθεση της επιμέλειας σε έναν από τους δύο γονείς.

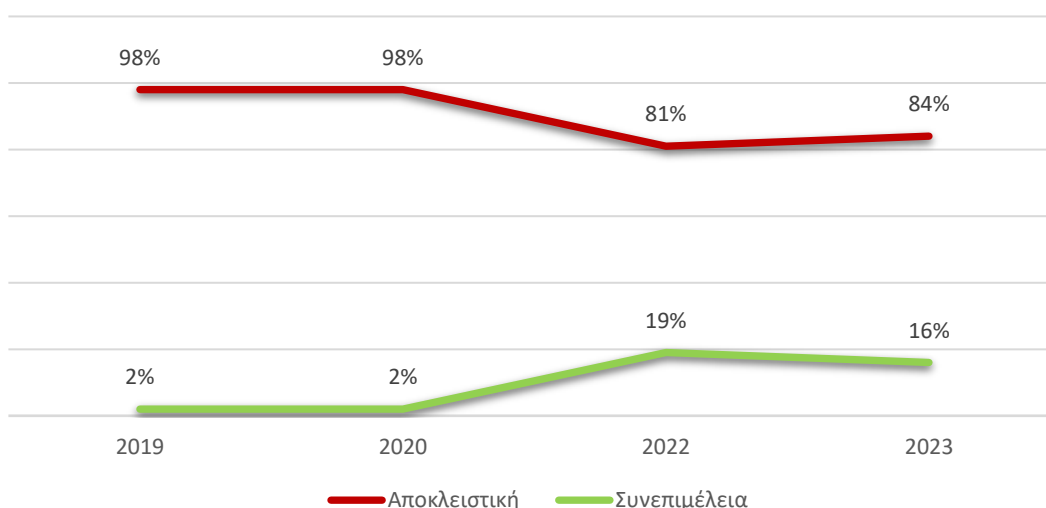
Ανάθεση επιμέλειας (%)

XVI. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας κατά την περίοδο 2019 – 2023

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή του τρόπου ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων κατά την περίοδο 2019 – 2023. Οι περισσότερες περιπτώσεις αφορούν αποκλειστική ανάθεση σε έναν γονέα, ενώ καταγράφεται αύξηση της ανάθεσης της επιμέλειας από κοινού στους γονείς τα δύο έτη μετά την εφαρμογή του ν. 4800/2021. Παρατηρείται εξίσου η ανάθεση της επιμέλειας από κοινού στους δύο γονείς τόσο ως προς όλες της πτυχές της ανατροφής του τέκνου (καθολική συνεπιμέλεια) όσο και προς επιμέρους μόνο εκφάνσεις της.

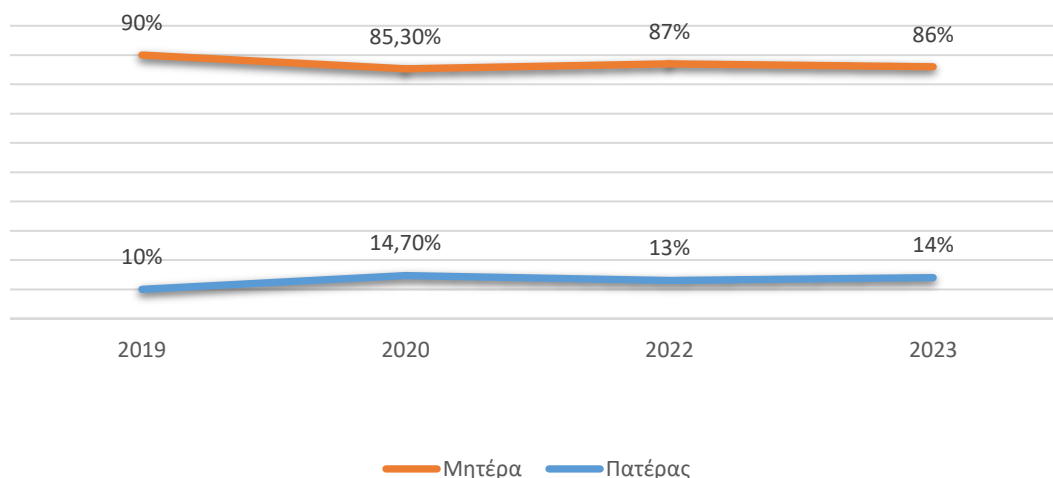
Ανάθεση επιμέλειας (%)

XVII. Τρόπος ανάθεσης επιμέλειας κατά την περίοδο 2019 – 2023

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή του τρόπου ανάθεσης της επιμέλειας των ανηλίκων τέκνων κατά την περίοδο 2019 – 2023. Οι περισσότερες περιπτώσεις προκρίνουν την αποκλειστική ανάθεση σε έναν γονέα, ενώ καταγράφεται αύξηση των μορφών ανάθεσης της επιμέλειας από κοινού στους γονείς τα δύο έτη μετά την εφαρμογή του ν. 4800/2021.

Ανάθεση αποκλειστικής επιμέλειας (%)

XVIII. Τρόπος ανάθεσης αποκλειστικής επιμέλειας κατά την περίοδο 2019-2023

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται η κατανομή της ανάθεσης της αποκλειστικής επιμέλειας των ανήλικων τέκνων κατά την περίοδο 2019 - 2023. Σταθερά καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο το μεγαλύτερο ποσοστό των αποφάσεων που ανέθεταν την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων στον έναν γονέα, ο γονέας αυτός ήταν η μητέρα.

VI. Επίλογος

Η παρούσα μελέτη ανέδειξε τη σταδιακή, αλλά όχι ριζική, μεταβολή της νομολογιακής πρακτικής του Πρωτοδικείου Αθηνών μετά την εισαγωγή του ν. 4800/2021. Η ανάλυση της περιόδου 2019 – 2023 κατέδειξε ότι, ενώ η αποκλειστική επιμέλεια εξακολουθεί να αποτελεί τον κανόνα, η συνεπιμέλεια εμφανίζεται πλέον σε σημαντικό ποσοστό, γεγονός που αποτυπώνει την επίδραση του νέου νομοθετικού πλαισίου.

Ειδικότερα, τα έτη πριν την εφαρμογή του νέου νόμου (2019 – 2020) χαρακτηρίζονται από σχεδόν καθολική επικράτηση της αποκλειστικής ανάθεσης, κυρίως στη μητέρα. Αντιθέτως, κατά τα έτη 2022 και 2023 παρατηρείται μείωση των ποσοστών αποκλειστικής επιμέλειας και παράλληλη αύξηση των μορφών συνεπιμέλειας. Παρά ταύτα, η μητέρα εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο αποδέκτη και ασκούντα την αποκλειστική επιμέλεια των ανήλικων τέκνων, στοιχείο που φανερώνει τη διατήρηση παραδοσιακών νοοτροπιών στη δικαστηριακή πρακτική.

Σημαντική καινοτομία αποτελεί η εμφάνιση ρυθμίσεων εναλλασσόμενης κατοικίας, οι οποίες απουσίαζαν από το προγενέστερο διάστημα. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι το Δικαστήριο επιχειρεί σταδιακά να υιοθετήσει πιο ευέλικτες λύσεις, που να επιτρέπουν την ουσιαστική άσκηση της επιμέλειας και στους δύο γονείς, αν και σε περιορισμένο ακόμη βαθμό. Παράλληλα, η συχνότητα ερημοδικιών φαίνεται ικανή να επηρεάσει την κατανομή των αποφάσεων, στοιχείο που ενδεχομένως αλλοιώνει την αντιπροσωπευτική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου.

Συνολικά, η μελέτη καταδεικνύει ότι ο ν. 4800/2021 αποτέλεσε τομή στο επίπεδο της νομοθετικής ρύθμισης, χωρίς όμως να έχει ακόμη επιφέρει πλήρη αναπροσανατολισμό στη νομολογιακή πρακτική. Η μεταβατική αυτή φάση αποκαλύπτει αφενός την ανθεκτικότητα των παραδοσιακών αντιλήψεων περί γονεϊκών ρόλων, αφετέρου την ανάγκη περαιτέρω εδραίωσης της συνεπιμέλειας μέσω συστηματικής εφαρμογής της από τα δικαστήρια.

Για περαιτέρω έρευνα, θα ήταν χρήσιμο να εξεταστούν αποφάσεις και άλλων πρωτοδικείων της χώρας, ώστε να αποτυπωθούν τυχόν γεωγραφικές διαφοροποιήσεις στη νομολογιακή πρακτική. Εξίσου σημαντική θα ήταν η παρακολούθηση της εξέλιξης των αποφάσεων στα επόμενα έτη, ώστε να διαπιστωθεί εάν η συνεπιμέλεια εδραιώνεται σταδιακά ή παραμένει περιορισμένη. Μια ποιοτική ανάλυση του σκεπτικού των αποφάσεων, σε συνδυασμό με συγκριτικές μελέτες ξένων εννόμων τάξεων και διαθεματικές προσεγγίσεις με εργαλεία κοινωνιολογίας και ψυχολογίας, θα μπορούσε να φωτίσει πληρέστερα τις παραμέτρους της ανάθεσης της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων. Τέλος, η διεξαγωγή εμπειρικών ερευνών με ερωτηματολόγια ή συνεντεύξεις σε γονείς, τέκνα, νομικούς της πράξης και δικαστικούς λειτουργούς θα παρείχε μια πιο σφαιρική κατανόηση της πραγματικής εφαρμογής του ν. 4800/2021.